

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев А. Я. Особенности художнього перекладу: граматичний аспект. ДонНУЕТ. Кривий Ріг: Р. А. Козлов, 2018. 116 с. – Режим доступу: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1372/1/Revutska_mono_20_12_2018.pdf
2. Дзера О. Методи перекладу поетичних уривків із “Аліси в Країні Чудес”: орієнтація на цільового читача. Іноземна філологія, 2007. Вип. 119. С. 111–118. – Режим доступу: http://old.lingua.lnu.edu.ua/Foreign_Philology/Foreign_Philology/Foreign_Philology_119_1/articles_1/Oksana%20Dzera.pdf
3. Дорда С. Лінгвокультурологія як самостійний напрямок лінгвістичних досліджень. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Л. Українки. Серія “Філологічні науки”. Мовознавство. № 3 (352). Луцьк, 2017.
4. Здражко А. Є. Критерії оцінювання перекладу дитячої літератури. Філологічні трактати, 2012. № 1, Т. 4. С. 35–43. – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20190303090109/http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/25168/1/Zdrzhko.pdf>
5. Керрол Л. Аліса в Країні Див. Пер. з англ. В. Наріжної. Харків: Ранок, Арт Нейшн, 2018. 114 с. Режим доступу: <https://wysotsky.com/0011/1058-03.htm>
6. Керрол Л. Алісині пригоди у Дивокраї: Повість. Пер. з англ. В. Корнієнка. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. 208 с.
7. Коломієць Л. В. Лукашеві переклади жартівливих віршів Льюїса Керрола в редакції І. Малковича й зіставленні з новими перекладами в Корнієнка до 95-річчя Миколи Лукаша. Науковий вісник Херсонського державного університету, 2016. Вип. 1. С. 11–18. – Режим доступу: <https://tsj.journal.kspu.edu/index.php/tsj/article/view/288/300>
8. Михайлицька І. Сучасні підходи до перекладу поетичного твору. Сучасні проблеми перекладознавства та прикладної лінгвістики. Лінгвістика. С. 349–352.
9. Ребрій О. В. Пригоди Аліси в Україні, або про множинність сучасних перекладів. Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. С. 190–205. – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20190303075244/http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9947/18-Rebriy.pdf?sequence=1>
10. Штепуляк О. С. Міжкультурні аспекти перекладу та їх роль у фаховій підготовці майбутніх перекладачів. Молодий вчений, № 4. С. 110–113.
11. Carrol, Lewis. Alice’s Adventures in Wonderland; Through the Looking-Glass, and What Alice Found There. Kyiv: Znannia, 2017. 270 p.

Кушнеренко Ольга

Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент Конкульовський В. В.

ВАРІАТИВНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО КІНОПЕРЕКЛАДУ НА ПРИКЛАДІ ФІЛЬМУ-ПОГРАБУВАННЯ “11 ДРУЗІВ ОУШЕНА”

В статті надано можливість розглянути аналіз різних варіантів кіноперекладу, які дають змогу майбутнім поколінням перекладачів аналізувати помилки, художні прийоми, різноманітність адаптації тих чи інших ситуацій з метою адекватного перекладу та передачі загальної думки кінокартини, на прикладі фільму-пограбування “11 Друзів Оушена”. Також стаття допоможе зробити висновки, щодо варіативності українського кіноперекладу та певних його проблем.

This article gives an opportunity to consider the analysis of different versions of film translation, which allow future generations of translators analyze mistakes, artistic techniques, diversity of adaptation of certain situations in order to translate adequately and convey the general idea of a flick, on the example of the heist film “Ocean’s Eleven”. It will help to make conclusions about the variety of Ukrainian film translation and some of its problems.

Ключові слова: кінопереклад, жаргонізм, іронія, сарказм, конкретизація, сленг, підсилення.

Зарубіжне кіно завжди користувалося попитом в українського глядача, але віднедавна його популярність почала набирати все більше обертів. Кінопереклад зайняв центральну позицію уваги, адже успіх тієї чи іншої кінострічки, частково, залежав і залежатиме саме від вдалої перекладацької адаптації сценарію.

Переклад кінофільмів – це дуже важка робота. Навіть найпростіші діалоги повинні бути перекладені так, щоб вони відповідали загальноприйнятим нормам мови перекладу [2].

Потрібно вміти якісно, чітко та розумно передати слова героя фільму, аби не спотворити задум авторів картини. Багато глядачів порівнюють українські та російські переклади, адже донедавна будь-яка кінопродукція спершу попадала на український ринок саме за допомогою російських перекладачів. Але були кінофраншизи, які користувалися популярністю і отримали шанс бути перекладеними українською мовою – і не один раз.

Актуальність проблеми. Різні варіанти кіноперекладу дають змогу майбутнім поколінням перекладачів аналізувати помилки, художні прийоми, різноманітність адаптації тих чи інших ситуацій з метою адекватного перекладу та передачі загальної думки кінокартини.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз різноманітності ключових способів перекладу на основі наведених прикладів з двох українських кіноперекладів американської кримінальної картини “Одинадцять друзів Оушена”.

Виклад основного матеріалу. Матеріалом цього дослідження є відома голлівудська кінострічка “11 друзів Оушена”, яка з часу своєї прем’єри в 2001 році, ось уже 19 років вважається класикою в жанрі кримінальних фільмів-пограбувань. Фільм не обмежився лише однією частиною, перетворившись з часом в трилогію. Для того, аби аналіз деяких реплік та діалогів був більш зрозумілим, варто звернути увагу на короткий опис сюжету та деяких персонажів фільму [1].

Сюжет побудований на тому, що головний герой, Деніел Оушен, який нещодавно вийшов з в’язниці, розробив план пограбування казино. Спочатку він розшукує свого хорошого друга Расті Раяна, який підтримував його протягом перебування за ґратами. І разом вони збирають команду знавців своєї справи, аби втілити довгоочікуваний план в реальність. Кінострічка не дозволяє відводити від себе погляд не лише завдяки вишуканій простоті кадру, але і через чітко та легко написаний сценарій, кожне слово в якому знаходиться на своєму місці і не є зайвим.

Отже, аби фільм увінчався відповідним успіхом не лише в межах своєї країни, але і за її межами необхідно було надати йому достойний кінопереклад. Потрібно визнати, що українські перекладачі чудово впоралися з цією справою. Існує два переклади фільму – кожен з них достойний уваги.

В кожному перекладі є багато цікаво виконаних прийомів та різноманітних стилістичних засобів. Варто зазначити, що кінокартина має відтінок комедійного жанру, тому стає зрозумілим, що це значно ускладнило завдання, але, якщо порівнювати переклад сучасних кінокомедій та цієї, можна зробити висновок, що раніше (в цій ситуації 2001 рік) перекладачі більше стримувалися – намагалися частіше уникати використання грубої лайки і не сильно захоплювалися одомашненням, та це не завадило лаконічно та зрозуміло передати суть і зміст фільму. Проте в кожному перекладі можна знайти нюанси і проаналізувати їх, порівнявши як з оригіналом, так і з іншим українським перекладом.

Окрім того, варто зазначити, що в даному випадку використовувався закадровий переклад – це переклад, під час якого мова звучить поверх звукової доріжки. З цього випливає, що ліпсинг, який передбачає адаптування фраз так, щоб вони збігалися по довжині з оригінальним текстом і відповідали артикуляції акторів, не є обов'язковим, тому можна більше зосередитися на правильності та лаконічності тексту перекладу [3].

У мові оригіналу використовується безліч мовних засобів, які створюють комічність ситуації та викликають гумор. Окрім того, використовується багато жаргонізмів, які, через зрозумілі причини, пов'язані з пограбуваннями, а також лайливі слова, сарказм, іронія, перебільшення та багато інших стилістичних засобів, які частково ускладнили роботу українським перекладачам.

При порівнянні двох перекладів ми будемо використовувати номери, які їх характеризуватимуть – переклад 1 і 2. Назви студій та імена перекладачів не згадуємо з етичних міркувань.

Протягом всього фільму перекладачі 1 і 2 змогли передати зміст, при цьому використовуючи різні стилістичні та лексичні засоби для виразності мовлення, що зробило ці переклади досить різними. Ще на початку фільму, коли Деніела Оушена допитують, можна помітити суттєву різницю:

1 – *Ми зібралися тут, щоб визначити чи будете ви порушувати закон, коли вийдете на волю. Вас було засуджено лише за одну шахрайську схему, а вашу причетність до інших схем суд довести не зміг [00:48].*

2 – *Це слухання має на меті визначити чи схильні ви знову порушувати закон у разі звільнення. Попри те, що це ваше перше ув'язнення, ви були замішані в понад десяток інших шахрайських схем, хоча обвинувачення висунуто не було [00:48].*

ОРИГІНАЛ – *Mr. Ocean, the purpose of this meeting is to determine whether, if released, you are likely to break the law again. While this was your first conviction, you have been implicated, though never charged, in over a dozen other confidence schemes and frauds [00:48].*

Одразу впадає у вічі як ці два уривки відрізняються, несучи при цьому однакове смислове навантаження. Детально проаналізувавши кожну частину речення можна помітити наступні відмінності. Почнемо з першого речення “*Mr. Ocean, the purpose of this meeting is to determine whether, if released, you are likely to break the law again*”. При переклад 1 використовується генералізація, або ж узагальнення, яке при цьому опирається на фразу “Ми зібралися тут”, натомість при перекладі 2 вирішили, що не варто вдаватися до таких маневрів, що також не зробило переклад поганим. Якщо зміститися до кінця речення, можна побачити, що у П1 замість припущення, як це було використано в оригіналі (“*if released*”), вирішили вжити більш стверджувальний сполучник часу “коли”, який дає зрозуміти, що героя таки випустять з в’язниці, натомість у П2 – еквівалент “якщо”. П1 не вдається в деталі в наступній частині фрази і не уточнює, що “Деніел був замішаний в понад десятку інших схем”, натомість додає, що його було засуджено лише за одну шахрайську схему, а причетність до інших просто не змогли довести (одразу до уваги можна взяти вираз *to be charged* – *буде висунуто звинувачення*, який при перекладі 1, вирішили замінити на *суд довести не зміг*). З цього аналізу випливає, що при перекладі 1 зробили акцент на тому, що засуджений є винним лише через одну помилку, що одразу “підносить” його в очах глядача, на відміну від оригіналу та перекладу 2. Ці зміни можуть здатися суттєвими, але насправді вони просто показують наскільки різноманітними шляхами можна перекласти речення, при цьому не змінивши смислове значення оригінального тексту. Окрім того, вони довели, що навіть не використовуючи зайвої креативності: генералізації, підсилення та акцентів на деяких членах речення переклад може бути прийнятним та естетичним.

Для того, щоб переклад фільму набув адекватності, перекладачі дуже часто вдавалися до своєрідної конкретизації, аби більш змістовно передати слова героя, які для українського глядача, могли бути не зовсім зрозумілими, або просто не вписувалися б в “картинку” фільму. Прикладом може стати ситуація, коли Бешир грабував банківське сховище, але зайшовши туди ввімкнулась сигналізація, на що він сказав:

1 – *А нехай йому ... От дебіли, ви ж мали її вимкнути [21:03].*

2 – *Ну не запахло? Довбні, це ж єдине, що ви мали зробити [21:02].*

ОРИГІНАЛ – *Oh, leave it out! You tossers! You had one job to do [21:03].*

Як можна помітити, переклад 2 більш наближений до оригіналу, адже він, на відміну від перекладу 1, не вдається до деталей. Перекладачі 1 вирішили конкретизувати чому саме герой не був задоволений, цим самим полегшивши справу глядачу. У перекладі 1 лексема *tossers* відтворена еквівалентним сленговим відповідником *дебіли*, натомість у перекладі 2 простежується компенсація втрат, а саме: сленгову лексему *tossers* передали літературним словом *довбні*, тоді як стилістично нейтральну фразу *oh, leave it out* – *залишити як є*, відтворили за допомогою сленгу *ну не запахло*.

Те ж саме можна побачити в ситуації, коли Деніел знаходить давнього знайомого Френка Кетона, який змінив ім’я і домовляється з ним про зустріч, натякаючи Деніелу де можна пограти, адже той йому сказав, “гра не йде”:

1 – *Спробуйте пограти після першої ночі в казино “Цезар” [04:06].*

2 – *А ви зайдіть в салон “Сізара” – там після першої людно [04:06].*

ОРИГІНАЛ – *You might want to try the lounge at “Caesars”. It gets busy after 1:00 o’clock [04:06].*

Переклад 1 підходить завдяки уточненню, що це саме казино, адже для тих хто переглядав фільм це могло бути не відомо. Натомість переклад 2 вирішив використати слово салон (можливо, маючи на увазі салун – тип техаського бару, або загалом маючи на увазі бар, де згодом Дені чекав Френка), що є абсолютно неприйнятним в даному випадку і змушує глядача залишитися наодинці з нерозумінням того “в який салон зібрався головний герой?”.

Окрім того, багато звичайних фраз можна перекласти абсолютно по-різному, при цьому не пошкодивши зміст:

ОРИГІНАЛ – *You have a good one* (вислів *have a good one* є сталим і означає *хорошого дня*) [03:39].

1 – *Смачного тобі [03:39].*

2 – *Іди перепочинь [03:39].*

Тут перекладачі знову ж таки конкретизували вислів, звертаючи увагу на те, що Френк саме підмінив колегу, яка йшла на перерву, припустивши, що вона могла йти їсти або ж просто йти відпочивати.

При кіноперекладі перекладачеві не варто забувати про таку річ, як сталий вираз або ж інтернаціоналізм. Коли Расті вчить кінозірок грати в покер і вони ставлять ставки, відбувається наступна ситуація:

1 – *Гравець: 4 [07:08].*

Расті: Тобі не треба 4. Краще пасуй.

Гравець: Мені пасувати?

Расті: Пасуй.

2 – *Гравець: 4 [07:08].*

Расті: Тобі треба не 4, а впасти.

Гравець: Впасти?

Расті: Так, впасти.

ОРИГІНАЛ – *P: Four [07:08].*

R: You don’t want four. You wanna fold.

P: I wanna fold?

R: Fold.

Переклад 1 є адекватним в даній ситуації, адже при грі в покер є стандартним використання різних сталих термінів, які мають свій певний еквівалент у перекладі, і “пасувати” це ідеальний відповідник, адже “fold” в сталій термінології покеру означає “скинути карти, пасувати” [4]. Зважаючи на П1, можна зрозуміти, що П2 є абсолютно неадекватним, адже в цій ситуації він просто спотворює зміст оригіналу.

Як вже згадувалося раніше, фільм має легкий відтінок комедії. Переважно все залежить саме від використаних стилістичних та художніх засобів, зокрема, іронії та сарказму, які займають невід’ємну частину цієї трилогії. Ось досить простий приклад того, як може бути перекладена трішки грубувата іронія: “*Did*

you guys get a group rate or something?” [29:07]. Комічність ситуації полягає в тому, що, відкриваючи двері свого дому, Рубен бачить на порозі групу абсолютно різних за віком та виглядом чоловіків, які порівняно з Рубеном та Френком, які в той час курили сигару і були вдягнуті у вишукані костюми, виглядали людьми з не зовсім високим статусом, які прийшли на свого роду зібрання (або ж як студенти-першокурсники, які завжди ходять групками на початку навчання), тож Рубен вирішив зіронізувати. Можливо, саме через відеоряд перекладачі 1 вирішили використати свою креативність та перекласти фразу трішки по-своєму: “*Що це за піонерський табір?*” [29:07]. Переклад 1 містить історизм, який робить зміст, звісно, більш саркастичним, аніж іронічним. Натомість еквівалентний переклад 2: “*Вам що зробили групову знижку?*” [29:07] – надає той же комічний ефект, що й в оригіналі і навіть змушує задуматися над тим, навіщо ж було проводити такі трансформації, як при П1, коли все і так зрозуміло. Але це знову ж таки доводить важливість врахування відеоряду і те наскільки український кінопереклад може бути різноманітним, при цьому не спотворюючи авторський задум.

Коли хлопці прийшли до Рубена і розповіли про свій план, він намагався застерегти їх, розказавши їм, що може з ними статися у разі невдачі:

1 – *Ви збираєтесь пограбувати Террі Бенедикта. Якби ви когось іншого пограбували, він би вас просто вбив, але Бенедикт... краще, щоб він взагалі ніколи про вас не дізнався, бо він вас повбиває, воскресить і повбиває ще раз* [17:31].

2 – *Якщо ви збралися пограбувати Террі Бенедикта, то повинні знати, що цивілізовано це було колись: ви когось грабуєте, вас мочать і все. Але Бенедикт, йому не варто знати, що це ви, йому не варто знати ваших імен, бо він уб'є вас, а потім почне обробляти* [17:31].

ОРИГІНАЛ – *You gonna steal from Terry Benedict, you better goddamn know. This sorta thing used to be civilized. You'd hit a guy, he'd whack you. Done. But Benedict... At the end of this he better not know you're involved, not know your names, or think you're dead. Because he'll kill you, and then he'll go to work on you* [17:31].

При перекладі 1 можна побачити градацію, яка нагнітає смислове значення “*він вас повбиває, воскресить і повбиває ще раз*”. Такий переклад підкреслив серйозність та небезпечність справи. Еквівалентний переклад 2 також є цілком адекватним і цікавим тим, як був адаптований жаргон злочинців українською мовою. Наприклад лексема *whack*, замість використання літературного слова *вбити*, була відтворена жаргонізмом *мочать*, а фразу *go to work on you* – *розібратися з тобою, попрацювати над тобою*, вирішили передати сленговим словом *обробляти*, що передає свого роду перебільшення з боку Рубена.

Варто зазначити, що при перегляді фільму мовою оригіналу використання різноманітних жаргонізмів було досить помітним. І у двох українських перекладах їх відтворювали по-різному. Візьмемо для прикладу фразу “*My fence seemed confident*” [09:11] – в перекладі 2 був використаний еквівалент лексеми *fence* – *бар'єжник*, адже це слово в контексті означає – *той, хто пов'язаний з*

крадійством: “Мій барижник обіцяв” [09:11]. Натомість при перекладі 1 вирішили вдатися до аналізу ситуації, при якій відбувалась дана розмова. Деніел розказував кінозіркам, що він тільки вийшов з тюрми, поки вони грали в покер, а також вдався до подробиць того, за що він був ув’язнений. Він виглядав досить статусно як на людину, яка щойно була звільнена від ув’язнення. Відповідно до цього, вони замінили оригінальну фразу та використання жаргону на більш офіційний переклад: “У мене були солідні клієнти” [09:10]. Обидва варіанти є прийнятними і доводять попередні твердження про різноманітність перекладів.

Висновки і зауваження. Після проведення детального дослідження можна зробити висновок, що український кінопереклад може мати безліч варіантів перекладу, особливо, якщо мова йде про закадровий переклад. Наведені приклади дають змогу не лише аналізувати варіанти перекладу, але і дають змогу зрозуміти, як саме і де правильно використовувати той чи інший стилістичний засіб при перекладі або ж адаптації сценарію. Як вже було сказано, переклади, які порівнювалися, несли один і той самий зміст при цьому відрізнялися за стилем. Це може бути помітним у відсутності жаргонізмів у перекладі 1 або ж меншій кількості конкретизації в перекладі 2, можливо, на це вплинули персональні характеристики перекладача або ж бажання зробити кожен переклад більш оригінальним, при цьому використовуючи різноманітні експресивні засоби мовлення.

Отже, проаналізувавши різноманітність ключових способів перекладу на основі наведених прикладів з двох українських кіноперекладів американської кримінальної картини “Одинадцять друзів Оушена”, можна виокремити проблеми подальшого дослідження, такі як вплив перекладу на особливості національного гумору, вплив персональних характеристик перекладача на кінцевий варіант кіноперекладу, а також аналіз і роль підсилення та перебільшення в українському кіноперекладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Одинадцять друзів Оушена [Електронний ресурс]// Вікіпедія, вільна енциклопедія. – 31.03.2013. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D1%86%D1%8F%D1%82%D1%8C_%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%B7%D1%96%D0%B2_%D0%9E%D1%83%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B0
2. Основні аспекти кіно перекладу [Електронний ресурс]// 2009. – Режим доступу: <https://glebov.com.ua/osnovni-aspekty-kinoperekladu.html>
3. Переклад фільмів, відео та аудіо [Електронний ресурс]// Thesaurus. – 2020. – Режим доступу : <http://thesaurus.com.ua/ukr/oral-translation/multimedia-translation/>
4. Як грати в покер – правила, комбінації, стратегія [Електронний ресурс]// Носорог. – 2019. – Режим доступу: https://nosorog.net.ua/uk/smartblog/214_yak-hrati-v-poker-2019.html#one